

زوال موقعیت دریایی ایرانیان در عصر اکتشافات جغرافیایی و تأثیر آن بر عقب ماندگی تاریخی ایران

عبدالرسول خیراندیش^۱

چکیده

تا اواسط قرن نهم هجری برابر با اواسط قرن پانزدهم میلادی، ایران سهم عمده ای در تجارت میان آسیا و اروپا داشت. بخش قابل توجهی از این تجارت هم از دریا صورت می گرفت. مسیر دریایی که از چین و هند به خلیج فارس می رسید، عرصه فعالیت دولت ملوک هرموز بود. کالاهایی که به هرموز می رسید با عبور از شهرهای بزرگ ایران به سواحل دریا های مدیترانه و سیاه می رسید تا به اروپا حمل شود. اما از این زمان اروپاییان با پیشقدمی پرتغالی ها به اقیانوس هند رسیدند و حمل کالا بطور مستقیم به اروپا را آغاز کردند. آنان علاوه بر داشتن کشتی ها و کشتیرانی بهتر، از توپ نیز بهره می بردند. در نتیجه با سرعت دریا و تجارت دریایی عرصه انحصاری اروپاییان شد. از وقایع نگاری این اولین قدم در شروع عقب ماندگی ایران به شمار می آید. این امر از یک سو با عقب ماندگی تکنیکی در زمینه دریانوردی ادامه یافت و از سوی دیگر با عث زوال قدرت اقتصادی ایران شد، که خود علت اصلی بسیاری از عوامل عقب ماندگی ایرانیان بوده است.

واژگان کلیدی: دریا، ایران، عقب ماندگی، دریانوردی، تجارت دریایی، پرتغالی ها

---

^۱. عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز